

Dnr: RDF 818-2016/17

Redogörelse för trafikutskottets delegationsresa till Tyskland, 13-15 februari 2017

Inledning

Under våren 2016 började utskottet planera en delegationsresa till Berlin och Hamburg. Vid utskottssammanträdet den 31 januari 2017 fastställdes syftet med resan enligt följande (prot. 2016/17:18):

Delegationen avser att besöka Berlin och Hamburg för att studera flera delar av utskottets beredningsområde med fokus på åtgärder för att skapa ett hållbart transportsystem. Utskottet avser även ta del av tyska erfarenheter av hamn- och flygplatsinfrastruktur, samt det pågående arbetet med Fehmarn Bält-förbindelsen. Med sin centrala placering i Europa är Tyskland en viktig knutpunkt för transporter, vilket tar sig uttryck i täta och moderna transportnätverk. Tyskland är även ledande i arbetet med att utveckla hållbara, innovativa och effektiva mobilitetslösningar. Ur detta perspektiv är det angeläget att delegationens ledamöter ges tillfälle att diskutera med och inhämta information från tyska politiker och övriga relevanta aktörer om utvecklingen inom dessa områden.

I det följande redovisas kortfattat de besök och aktiviteter som ägde rum under resan.

Redogörelse för resan

Måndagen den 13 februari

Besök på Hamburger Hochbahn

Resans första programpunkt bestod av ett möte med representanter från *Hamburger Hochbahn*. Företaget, som ägs av Hamburgs stad, är Hamburgs största kollektivtrafikoperatör och driver fyra tunnelbanelinjer och över 110 busslinjer. Merparten av mötet ägnades åt Hamburger Hochbahns arbete med omställningen till ett hållbart transportsystem. Delegationen fick veta att Hamburgs senat har beslutat att Hamburger Hochbahn endast får köpa in utsläppsfria bussar från och med år 2020. För att underlätta omställningen till utsläppsfria bussar invigde Hamburger Hochbahn under hösten 2014 en innovationslinje, linje 109. Syftet med innovationslinjen är att jämföra och få erfarenhet från olika tekniska lösningar i linjetrafik. Innovationslinjen trafikeras av bussar med olika drivsystem; dieselelektriska hybrider, laddhybrider, bränslecellhybrider och batteribussar. Delegationen fick ta del av vilka för- och nackdelar man noterat hos de olika teknikerna och tillhörande infrastruktur. Vidare informerades delegationen om arbetet med *Switchh* – ett exempel på mobilitet som en tjänst. Switchh startade som ett pilotprojekt 2013 och är ett samarbete mellan det stora flertalet av Hamburgs trafikoperatörer liksom företag som erbjuder bil- och cykeluthyrning. Genom en applikation på mobilen och s.k. Switchh-punkter (bytespunkter) kan invånarna i Hamburg enkelt kombinera olika sätt att resa. Avslutningsvis besökte delegationen även Hamburger Hochbahns busskontrollcenter.

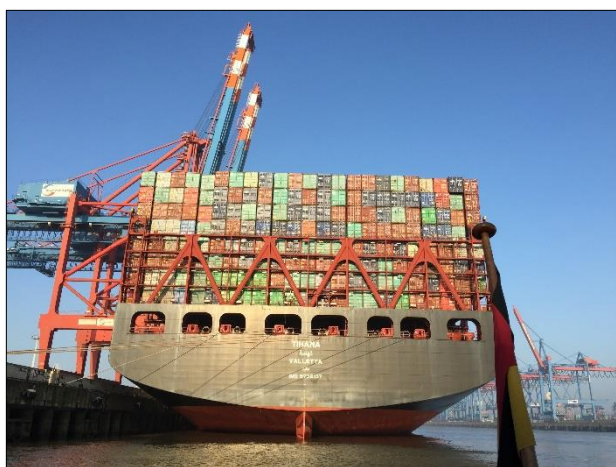
Möte med parlamentariker från borgerskapets trafikutskott

Delegationen begav sig sedan till Hamburgs senat för ett möte med parlamentariker från Hamburgs delstatsparlament borgerskapet (Hamburgische Bürgerschaft). I borgerskapets trafikutskott sitter 12 ordinarie ledamöter och åtta suppleanter, och utskottet leds av ordförande Ole Thorben Buschhüter från SDP. Efter att delegationen fått en redogörelse för hur fördelningen ser ut mellan delstaterna och den federala regeringen när det gäller transportpolitik och it-politik diskuterades ett flertal frågor inom utskottets beredningsområde med fokus på åtgärder för att skapa ett hållbart transportsystem, bl.a. satsningar på kollektivtrafik och främjande av elfordon, bilpooler och cykling.

Tisdagen den 14 februari

Besök i Hamburgs hamn

Tisdag förmiddag genomförde delegationen ett studiebesök i Hamburgs hamn. Hamburgs hamn är Tysklands största havshamn och Europas tredje största containerhamn. Årligen anlägger omkring 9 000 fartyg någon av Hamburgs hamns 320 bäddar och över 9 miljoner containrar hanteras i de fyra containerterminalerna. Dessutom avgår varje vecka mer än 1 900 frakttåg från hamnen. Hamnen är av stor betydelse för den tyska ekonomin; mer än 260 000 tyska arbeten är beroende av hamnens verksamhet, och inom Hamburgs stad är motsvarande siffra 150 000 arbeten. Under en två timmar lång båtfärd informerades delegationen om hamnens infrastruktur och intermodalitet samt dess arbete med att bli en s.k. smart hamn, vilket innebär att man använder smarta lösningar för trafik- och handelsflöden som tar hänsyn till både ekonomiska och ekologiska aspekter. Delegationen fick även höra vilka fördelar men också utmaningar som följer av att vara en innerstadshamn, bl.a. utrymmesbrist och utdragna rättsprocesser på grund av de bullerproblem som

hamnen orsakar. Delegationen fick också en redogörelse för den pågående rättsprocessen om att fördjupa och bredda floden Elbe. Enligt Hamburgs hamnmyndighet skulle en fördjupning och breddning av Elbe underlätta för stora containerfartyg att anlöpa hamnen; de skulle slippa begränsa sin last och

besväras av förseningar. Högsta förvaltningsdomstolen i Leipzig behandlar just nu frågan, och i februari gavs ett första besked i vilket domstolen betonade vikten av att farledens djup och bredd justeras men också att åtgärder för att skydda växtlivet måste vidtas.

Efter besöket tog delegationen tåget till Berlin.

Besök på Sveriges ambassad i Berlin

Delegationen inledde sin vistelse i Berlin med ett besök på Sveriges ambassad. Den svenska ambassaden ingår tillsammans med övriga nordiska länders ambassader i komplexet Nordiska ambassaderna – Nordische Botschaften. Länderna delar en gemensam innergård och gemensamhetshuset Felleshuset, som är öppet för allmänheten och visar tillfälliga nordiska utställningar. Efter en kort rundvandring informerade pressrådet Carl Michael Gräns delegationen om utvecklingen i tysk inrikespolitik.

Möte med Agora Verkehrswende

Delegationen träffade sedan representanter från tankesmedjan *Agora Verkehrswende* (Agora trafikomställning) som bildades i februari 2016 av Stiftung Mercator och den europeiska klimatstiftelsen. Agora Verkehrswendes syfte är att ta fram scenarier, diskurser och strategier för ett fossiloberoende transportsystem 2050. Kärnan i Agora Verkehrswendes verksamhet är en rådsgrupp med representanter från lokala, regionala, nationella och europeiska beslutsinstanser, liksom från ett flertal industrier, universitet och organisationer. Vid mötet diskuterade delegationen och Agora Verkerswendes representanter olika strategier för att nå ett fossiloberoende transportsystem, samt vilka likheter respektive skillnader som finns i Tyskland och Sverige t.ex. i fråga om inställningen till användningen av biodrivmedel.

Mottagning vid svenska residenset i Berlin

Resans andra dag avslutades med en mottagning på svenska residenset i Berlin. Pressrådet Carl Michael Gräns var värd, och med på mottagningen var även representanter från *Deutsche Bahn* och *Deutsche Post*. Under middagen diskuterades utvecklingen inom post- respektive tågbranschen. Beträffande signalsystemet ERTMS informerades delegationen om att Deutsche Bahn, från att inledningsvis ha varit avigt inställt till detta, nu är betydligt mera positivt inställt till ett gradvis införande av systemet med fokus på TEN-nätet och vissa andra korridorer. Deutsche Post informerade om att företaget tagit fram egna eldrivna postbilar i det som blivit det största projektet för eldrivna leveranser i Europa.

Onsdagen den 15 februari

Möte med Local Motors

Delegationen inledde dagen med ett besök på *Local Motors* nyöppnade mikrofabrik. Företaget fungerar som ett nätverk av ingenjörer som tillsammans utvecklar nya innovativa lösningar, inte sällan genom s.k. crowdfunding. Delegationen informerades om projektet mobilitetsutmaning – Berlin 2030. Projektet är utformat som en tävling där ingenjörer

uppmannas att designa transportlösningar som kan bidra till att Berlin år 2030 har ett transportsystem som är effektivt, prisvärt, säkert och hållbart. Ett av de vinnande bidragen, en självkörande elbuss, tillverkas i Local Motors mikrofabrik. Bussen, som har en toppfart på 20 km/tim och en räckvidd på 58 kilometer, trafikerar för närvarande ett campus i Berlin som en del av ett samarbetsprojekt med Deutsche Bahn. Bussen utgör ett exempel på mobilitet som en tjänst och är tänkt att användas som ett komplement till kollektivtrafiken. Under mötet diskuterades vad som krävs för att förenkla genomförandet av liknande testprojekt samt vilka möjligheter men även utmaningar som utvecklingen av autonoma fordon innebär.

Visning av riksdagshuset

Nästa programpunkt var av en guidad visning av riksdagshuset. Delegationen informerades om byggnadens dramatiska historia, från uppförandet 1884–94 via brandförstörelsen 1933 till dess återgång som säte för det tyska parlamentet 1999.

Möte med förbundsdagens trafikutskott

Delegationen deltog sedan i ett möte med förbundsdagens trafikutskott. Utskottet har 41 ordinarie ledamöter och utgör därmed ett av förbundsdagens största utskott. Arbetet i utskottet leds av ordföranden Martin Burkert från SPD och vice ordföranden Reinhold Sendker från CDU/CSU. På mötet deltog även den parlamentariska statssekreteraren Enak Ferlemann. En stor del av mötet ägnades åt att diskutera Fehmarn bält-förbindelsen – ett av Europas största infrastrukturprojekt. Väl på plats kommer tunneln att trafikerar av uppskattningsvis 3,3 miljoner frakt- och passagerarfordon och 30 000 till 35 000 tåg årligen. Fehmarn bält-förbindelsen är godkänd i alla led i Danmark. I Tyskland ser godkännandeprocessen dock ut att bli långdragen på grund av det stora antalet överklaganden som lämnats in. De tyska

politikerna redogjorde för hur de ser på Fehmarn bält-förbindelsen men även transportkorridoren Scan-Med (Skandinavien – Medelhavet) som förbindelsen kommer att utgöra en viktig del av. Andra frågor som diskuterades var bl.a. en överflyttning av vägtransporter till järnväg och sjöfart, användning av tyngre och längre lastbilar, det tysk-svenska innovationssamarbetet inom e-mobilitet samt utvecklingen av 5G.

Lunch med parlamentariker från den tysk-nordiska parlamentariska vänskapsföreningen

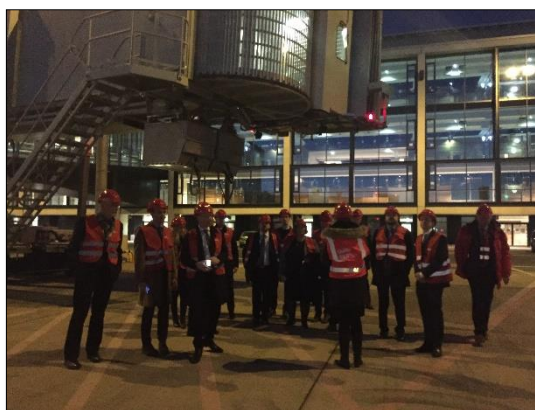
Mötet med trafikutskottet följdes av ett lunchmöte med Franz Thönnies (SPD), ordförande för tysk-nordiska parlamentarikerföreningen, och Gero Storjohann (CDU), medlem i samma förening. Vid lunchen redogjorde de tyska parlamentarikerna för föreningens arbete.

Möte med Berlins senat

Delegationen deltog sedan i ett möte med Berlins senator för trafikfrågor, Regine Günther. Vid mötet informerades delegationen om dagens trafiksituation i Berlin men fick även en kort redogörelse för hur Berlins långvariga delning har påverkat framväxten av kollektivtrafiksystemet. I dag marknadsförs Berlin som en stad kännetecknad av hållbar rörlighet och av bilfria hushåll; det finns 327 bilar per 1000 invånare i Berlin och i stället för att äga en bil nyttjar många berlinare det stora utbudet av bilpooler. Delegationen informerades om vidtagna åtgärder för att minska bilägandet i innerstaden, varefter olika sätt att främja gång och cykling diskuterades.

Besök på flygplatsen Berlin Brandenburg Willy Brandt

Resans sista programpunkt var ett studiebesök på flygplatsen Berlin Brandenburg Willy Brandt flygplats (BER). Byggstarten ägde rum 2006 och enligt det ursprungliga tidsschemat skulle Berlins nya storflygplats ha stått färdig i oktober 2011. Bara veckor innan den skulle öppnas uppmärksammade dock flygplatsledningen brister i brandskyddet varpå invigningen sköts upp. Den 21 januari 2017 meddelade flygplatsledningen att BER inte heller kommer att kunna öppnas under 2017 som tidigare aviserats. Under besöket informerades delegationen om vad som gått fel i arbetet; utöver betydande brister i brandskyddet nämndes bl.a. felaktig kabeldragning och otillräckligt med

incheckningsdiskar. Delegationen fick även en redogörelse för arbetet med att färdigställa flygplatsen och framtida milstolpar. Ambitionen är att BER ska ersätta både Tegel och Schönefeld och så småningom transportera 40 miljoner passagerare per år. Minst hälften av dessa passagerare förväntas ta sig till BER med kollektivtrafik t.ex. via det sexspåriga järnvägsnätet som går under flygplatsen.

Efter besöket på BER begav sig delegationen till en intilliggande flygplats för transport hem.

Uppfyllande av syftet med resan

Utskottets sammanfattande bedömning är att delegationsresan till Tyskland uppfyllde det på förhand uttalade syftet.

Bilaga I

Deltagare

Jessica Rosencrantz (M), vice ordförande och delegationsledare

Suzanne Svensson (S)

Lars Mejern Larsson (S)

Tony Wiklander (SD)

Leif Pettersson (S)

Anders Åkesson (C)

Jasenko Omanovic (S)

Robert Halef (KD)

Rikard Larsson (S)

Jimmy Ståhl (SD)

Från trafikutskottets kansli deltog två tjänstemän.

Bilaga II

PROGRAM
trafikutskotts delegationsresa
till Hamburg och Berlin, Tyskland, 13–15 februari 2017

Måndagen den 13 februari 2017

- 8.30 Avresa Stockholm Arlanda.
- 10.05 Ankomst Hamburgs flygplats. Mikael Johansson från ambassaden möter upp.

Transport med lokaltrafik från flygplatsen till Hamburg Hauptbahnhof.
- 11.00 Incheckning på hotell Barceló.
Adress: Ferdinandstraße 15.
- 11.30–12.30 Arbetslunch på hotell Barceló. Genomgång av programmet.
- 12.45 Promenad till Hamburger Hochbahn.
- 13.00–15.00 Besök på Hamburger Hochbahn.
Värdar: Tina-Marie Lesch och Christian Trahms.
Adress: Hamburger Hochbahn, Steinstraße 20.
- 15.15 Promenad till Hamburgs rådhus.
- 15.30–16.30 Möte med delstatsparlamentariker från Hamburgs borgerskap.
Värd: Ole Thorben Buschhüter (SPD, ordförande för trafikutskottet)
- 16.30–18.45 Egen tid.
- 18.45 Samling i hotelllobbyn för gemensam promenad till restaurangen.
- 19.00 Egen middag på restaurang Brauhaus Joh. Albrecht Hamburg.
Adress: Adolfsbrücke 7.

Tisdagen den 14 februari 2017

- 7.45 Utcheckning från hotell Barceló.
- 8.00 Transport med buss från hotellet till Hamburgs hamn.
- 8.25 Möte vid Elbphilharmonie.
Adress: Platz der Deutschen Einheit.
- 08.30–10.30 Studiebesök vid Hamburgs hamn med båttur.
Värd: Kai-Dieter Classen.
- 10.40 Busstransport från Hamburgs hamn till Hamburg Hauptbahnhof.
- 11.38 Tåg från Hamburg till Berlin. Egen lunch i bistrovagnen.
- 13.20 Ankomst Berlin Hauptbahnhof.
- 13.25 Transport med buss från Hauptbahnhof till Hotel Pestana.
- 13.40 Incheckning på Hotel Pestana.
Adress: Stülerstraße 6.
- 13.55 Samling i lobbyn, kort promenad till Sveriges ambassad.
- 14.00–15.00 Briefing på ambassaden om Tyskland.
Värd: Pressrådet Carl Michael Gräns.
Adress: Rauchstraße 1.
- 15.00–15.30 Transport med buss till tankesmedjan Agora Verkehrswende.
- 15.30–16.45 Besök på Agora Verkehrswende.
Värd: Urs Maier.
Adress: Anna-Louisa-Karsch-Straße. 2
- 16.45–17.00 Transport med buss tillbaka till Hotel Pestana.
- 17.00–18.30 Egen tid.
- 18.30 Transport med buss till det svenska residenset.
- 19.00–21.30 Middag på residenset med inbjudna gäster.

Värd: Pressrådet Carl Michael Gräns.
Gäster: Oliver Röseler, Vicepresident, Leiter
Konzernrepräsentanz Berlin, Deutsche Post,
Frank Miram, Leiter Wirtschaft, Politik und Regulierung,
Deutsche Bahn,
Catharina Dreier, Senior Project Manager, Business Sweden
Berlin.
Adress: Pückler Str. 42-44, 14195 Berlin-Dahlem.

21.30 Transport med buss till Hotel Pestana.

Onsdagen den 15 februari 2017

- 08.15 Utcheckning från Hotel Pestana.
- 08.30 Transport med buss till Local Motors.
- 09.00-10.00 Studiebesök på Local Motors. Företrädare för Drive Sweden,
Victoria RISE och Business Sweden deltar i mötet.
Adress: Bouchéstraße 12, Hall 20, ingång via Jordanstraße.
Värd: Damien Declercq.
- 10.30-12.00 Visning av förbundsdagen och riksdagsbyggnaden.
Adress: Platz der Republik 1.
- 12.00-13.00 Möte med förbundsdagens trafikutskott.
Värd: Martin Burkert (SPD, ordförande för trafikutskottet).
- 13.15-14.30 Arbetslunch på restaurang Käfer i riksdagshuset med
förbundsdagsledamöterna Franz Thönnies (SPD),
ordförande för tysk-nordiska parlamentarikerföreningen,
och Gero Storjohann (CDU), medlem i samma förening.
- 14.30-15.30 Transport med buss från förbundsdagen till Berlins senat.
- 15.00-16.00 Möte med Berlins senat.
Värdar: Regina Günther, Berlins senator för trafikfrågor,
Jens-Holger Kirchner, Berlins statssekreterare för
trafikfrågor
Adress: Am Köllnischen Park 3.

- 16.00–16.45 Transport med buss till flygplatsen Berlin Brandenburg Willy Brandt (BER).
- 17.00–18.30 Besök på flygplatsen Berlin-Brandenburg Willy Brandt (BER). Representant från Business Sweden deltar.
Värd: Lars Wagner.
- 18.30–19.30 Lättare middag på BER tillsammans med företrädare för flygplatsen.
- 19.45 Transport med buss från BER till Schönefeld flygplats (SXF), cirka 10 minuter.
- 21.30 Avresa Berlin Schönefeld (SXF).
- 23.05 Ankomst Stockholm Arlanda.